

Kraków – warto wiedzieć

Copernicus Center

MARIAN NOWY

Platon marzył kiedyś o tym, żeby społeczeństwami rządzili filozofowie. Sam nawet próbował działać w tym kierunku. Ale, jak wiadomo, źle się to skończyło. Musiał potajemnie uciekać z Syrakuz, gdzie miano go już dość. Być może Kraków jest pod tym względem szczęśliwszym miastem. Wprawdzie nie rządzą nim filozofowie (i dobrze!), ale w podwawelskim grodzie jest coś z „filozoficznej atmosfery”.

(Michał Heller)

Początek

Na początku były interdyscyplinarne dyskusje w salonie arcybiskupów krakowskich przy ul. Franciszkańskiej 3 i odbite na powielaczu Zagadnienia Filozoficzne w Nauce. Pierwszy numer nosi datę 1978/1979. W tym też roku w Instytucie Filozofii przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie rozpoczęły się regularne konwersatoria interdyscyplinarne. Rozwinęła się działalność wydawnicza, narodziły się Krakowskie Konferencje Metodologiczne.

Mijały lata i konwersatoria stały się już instytucją. – *Któregoś dnia postanowiliśmy zamówić własną pieczęć – wspomina prof. Michał Heller. – Sprawę podjął się załatwić Józek Życiński (a była to wówczas sprawa „na skraju legalności”). Po jakimś czasie przyniósł nową pieczęć; widniał na niej napis: Ośrodek Badań Interdyscyplinarnych. Już wtedy ks. Życiński, podówczas prodziekan Wydziału Filozoficznego PAT, miał wiele spraw na głowie. Po prostu pomylił się. W tamtych czasach łatwiej było zmienić nazwę instytucji, niż zamówić nową pieczęć. W ten sposób narodził się OBI. Nikt z nas dziś nie wyobraża sobie, by mógł się nazywać inaczej.*

Marzec, 2008 rok. Prof. Jan M. Dyduch, rektor PAT (z lewej), prof. Michał Heller i prof. Andrzej Pelczar, w czasie spotkania w Papieskiej Akademii Teologicznej

Jest rok 2008. W marcu ks. prof. Michał Heller zostaje laureatem Nagrody Templetona. Przyznana nagrodę postanawia przeznaczyć na utworzenie Copernicus Center. W październiku Centrum rozpoczyna swą działalność, jego dyrektorem zostaje Michał Heller, a przewodniczącym Rady Centrum – prof. Andrzej Pelczar.

Luty, 2011 rok. Kolejne kolokwium dotyczące relacji: nauka – wiara

Trzeci rok, pierwsze podsumowanie

Tegoroczne, lutowe kolokwium zawierało także część sprawozdawczą. Przedstawił ją Bartosz Brożek.

Działalność Centrum w zeszłym roku sprawdziła się do trzech dziedzin działalności: wydawniczej, konferencyjnej i edukacyjnej. Prace odbywają się w jedenastu grupach. Grupa kopernikowska (kierownik: doc. dr hab. Michał Kokowski), nauka i religia (kierownik: ks. dr Zbigniew Liana), filozofia fizyki i kosmologii (kierownik: dr hab. Marek Szydłowski), matematyczne struktury wszechświata (kierownik: dr hab. Andrzej Woszczyzna), filozofia i historia fizyki (kierownik: ks. dr Wojciech P. Grygiel), historia matematyki: ludzie-idee-aspekty filozoficzne (kierownik: doc. dr hab. Wiesław Wójcik), neurobiologia (kierownik: prof. Jerzy Vetulani), metodologia i filozofia nauki (kierownik: dr Wojciech Załuski), metafizyka analityczna (kierownik: dr hab. Tomasz Placek), polska filozofia przyrody w 1. połowie XX w. (kierownik: ks. dr hab. Janusz Mączka), biologiczne podstawy etyki i prawa (kierownik: dr hab. Bartosz Brożek).

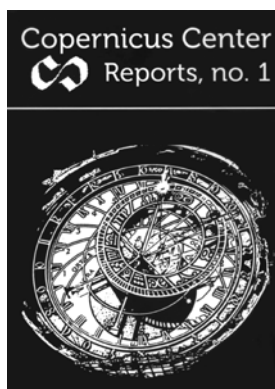
Z kolei Kolegium Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych prowadzi działalność dydaktyczną, której celem jest popularyzacja nauk przyrodniczych, filozoficznych i teologicznych. W jego ramach prowadzone były Seminarium z Filozofii Przyrody (2008 i 2009), cykl wykładów Nauka i Wielkie Pytania (2009 i 2010), seria wykładów Nauka i Religia (2010 i 2011), zorganizowane zostały również liczne konferencje naukowe. Pod szyldem Kolegium wygłaszane są coroczne Copernicus Center Lectures.

W ubiegłym roku ukazał się pierwszy numer pisma Copernicus Center Reports, zawierający opis wydarzeń z 2009 roku, a w części artykułowej teksty Michała Hellera, Wojciecha Załuskiego i Andrzeja Pelczara. W 2010 roku powstało także wydawnictwo Copernicus Center Press, dzięki któremu udało się do tej pory wydać

Kraków – warto wiedzieć

cztery książki, dwie w języku polskim, dwie w angielskim. Ich autorami są: Michał Heller, Bartosz Brożek, Stanisław Wszolek, Maria Piesko. Centrum jest też jednym ze współwydawców pisma *Studia Copernicana*. Ukazały się ponadto dwa numery Zagadnień Filozoficznych w Nauce.

Było też kilka konferencji. W lutym ubiegłego roku Centrum było współorganizatorem konferencji „Tajemnica grobu Mikołaja Kopernika. Dialog ekspertów”, potem, w maju, była XIV Krakowska Konferencja Metodologiczna (ma się ukazać drukiem zbiór esejów z konferencji). Następne konferencje odbyły się już po wakacjach, wśród nich 3 grudnia miała miejsce konferencja zatytułowana „Istnienie Boga – teizm, agnostycyzm, ateizm”.

Warto przypomnieć zorganizowany w zeszłym roku cykl wykładów Nauka i Wielkie Pytania, prowadzonych wraz z Wyższą Szkołą Europejską w Krakowie i Wyższą Szkołą Zarządzania i Informatyki w Rzeszowie. Prelegentami byli: Wojciech Grygiel (*Filozofujący fizycy*), Michał Heller (*Czy wszechświat wyjaśnia się wszechświatem?*), Tadeusz Pabjan (*Mechanika kwantowa a granice czasu i przestrzeni*), Stanisław Wszolek (*Czy nauka eliminuje metafizykę?*), Andrzej Koleżyński (*Emergencja*), Paweł Koteja (*Eksperymentalne badanie darwinowskiej teorii ewolucji*), Paweł Polak (*Recepcja teorii ewolucji na ziemiach polskich*), Janusz Mączka (*Nauka polska a wielkie pytania*), Tomasz Placek (*Nierówności Bella: metafizyka eksperymentalna?*).

Wykłady transmitowano drogą internetową i nagrywano, można je obejrzeć na stronie internetowej Centrum. A ponieważ cieszyły się tak dużym zainteresowaniem, są kontynuowane w tym roku. Oto autorzy wykładów z poprzedniego semestru: Michał Heller (*Pierwsze konflikty między rozumem i religią*), Teresa Obolevich (*Rozum a wiara w pierwszych wiekach chrześcijaństwa*), Zbigniew Liana (*Wczesnośredniowieczne próby zmagania się z problemem rozumu w obrębie wiary; Okultyzm a nauka przed Oświeceniem*), Bartosz Brożek (*Wielka scholastyka. Rozum w opozycji do wiary*), Włodzimierz Skoczny (*Rozum a wiara w renesansie; Sprawa Galileusza*), Janusz Mączka (*Czternastowieczne kontrowersje wokół nauki i wiary; Kopernika problemy z Inkwizycją*), Wojciech Grygiel (*Powstanie nauki a teologia*), Tadeusz Pabjan (*Fizyko-teologia; Nauka a początki nowożytnego materializmu*), na koniec zaś odbyła się dyskusja (transmitowana przez internet): *Rozum a wiara: konflikt czy współistnienie?* Cykl obecnie prowadzonych wykładów (każdy czwartek, godz. 18.00, WSE) zakończy 5 maja dyskusja panelowa „Nauka i Religia – przestrzeń dialogu”.

Centrum znalazło też miejsce dla siebie. Jest to pokój w gmachu PAU. – To jest dobre miejsce – mówią uczeni.

Co będzie

W tym roku ukaże się pierwsze polskie tłumaczenie (J. Wawrzycki) dzieła Izaaka Newtona *Zasady matematyczne filozofii przyrody*. W planach są też następujące pozycje wydawnicze: J. Mączka i in. (red.), *Ewolucja życia i ewolucja wszechświata*; B. Brożek, J. Mączka (red.), *Czy nauka zastąpi religię?*; S. Krajewski, *Czy matematyka jest nauką humanistyczną?*; J. Stelmach (red.), *Studies in the Philosophy of Law, vol. 5: Normativity*. Ukaże się również drugi numer Copernicus Center Reports.

W maju odbędzie się już XV Krakowska Konferencja Metodologiczna, tym razem poświęcona mózgowi, a jej uczestnikami będą: Joseph LeDoux, Jacek Dębiec, Yadin Dudai, Dominka Dudek, Nico Frijda, Bram Heerebout, Elisabeth Phelps, James Russell, Janusz Rybakowski, David Sander, Regina Sullivan, Jerzy Vetulani, Paul Whelan, Bartosz Brożek.

Wraz z Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie zorganizowana będzie konferencja „Filozoficzne aspekty informatyki”, a wspólnie z Polską Akademią Umiejętności Dni Kopernika. Trwają przygotowania do sesji poświęconych profesorom: Andrzejowi Pelczarowi i Józefowi Życińskiemu.

Idea, czyli po co to wszystko

– *Każdy człowiek ma swój obraz świata. Nie zawsze zdajemy sobie sprawę, że nim żyjemy, ale on jest jakby atmosferą, w której żyjemy i którą oddychamy* – mówił prof. Heller po otrzymaniu Nagrody Templetona.

Ten obraz ulega ewolucji – tłumaczył prof. Heller. Gdy studiujemy najstarsze księgi Biblii, znajdujemy obraz świata dziś już trochę archaiczny. Inny obraz świata był w starożytności, inny w średniowieczu. Potem przyszły nauki przyrodnicze, które ten obraz świata zrewolucjonizowały i nadal to czynią.

W środowisku filozoficznym mówi się często, że obraz świata, jaki posiada wykształcony inteligent, nawiązuje do fizyki Newtonowskiej. Jest zatem trochę już przestarzały, pozostaje w tyle za tym, co się dzieje w nauce. A co dopiero mówić o obrazie świata u przeciętnego człowieka, kształtowanego przez kulturę masową?

W tej sytuacji religia jest w trudnym położeniu. W popularnej religijności obraz świata, jaki zakłada przekaz katechizmowy, jest starożytny, czasem średniowieczny. Jest uproszczony, często zinfantylizowany, nieprzystający do rzeczywistości. A przecież – zdaniem prof. Hellera – obraz świata przekazywany przez naukę jest coraz bardziej wyrafinowany, coraz piękniejszy! I coraz bardziej sprzyjający transcendencji, tajemniczy...

Zadaniem zaś przyszłego Centrum Kopernika – informował ks. Heller w 2008 roku – będzie uwspółcześnienie tego obrazu, jaki stawia sobie filozofia, teologia, nasza kultura. – *Naprzód rozbudujemy naszą działalność naukową. Powołamy zespoły badawcze do konkretnych zagadnień. W przyszłości chcemy powołać studia podyplomowe i może nawet doktoranckie. Niektórzy mogą się obawiać, że jest to jakaś infiltracja teologii do nauki. Wyjaśniam: zamierzam traktować tę działalność jako czysto akademicką: badania i edukacja w stylu akademickim. Myślę, że jest to najlepsza przysługa, jaką można oddać zarówno nauce, jak i Kościołowi* – tłumaczył prof. Heller.

MARIAN NOWY
(zdjęcia autora)